

Otvoreno pismo ambasadora Brajana Agelera, šefa Misije OEBS-a u BiH, narodnim poslanicima Narodne skupštine Republike Srpske

Poštovani narodni poslanici Narodne skupštine Republike Srpske,

Kao demokratski izabrani predstavnici, pristali ste da ispunite svečanu obavezu predstavljanja najboljih interesa vašeg biračkog tijela. U svjetlu te obaveze prema biračima, u ime Misije OEBS-a u Bosni i Hercegovini (Misija), izražavam duboku zabrinutost u vezi sa zakonom koji se nalazi u parlamentarnoj proceduri koji bi mogao da ima ozbiljan i negativan uticaj na sve koji žive u Republici Srpskoj (RS).

Kao što vam je sigurno poznato, vlasti RS-a su nažalost odlučile da nastave sa postupkom usvajanja Zakona o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija. Ukoliko bude usvojen, taj zakon bi imao veoma značajne i negativne posljedice na ostvarivanje osnovnih ljudskih prava građana u RS-u, kao i na međunarodne i domaće obaveze Bosne i Hercegovine (BiH), uključujući prava sadržana i u Ustavu BiH i u Ustavu RS-a.

Uvriježeno, iako pogrešno, nazvan „Zakonom o stranim agentima“, ovaj zakon bi ozbiljno narušio pravo na slobodu udruživanja tako što bi u značajnoj mjeri smanjio već ionako nedovoljan i sve manji prostor za funkcionisanje organizacija civilnog društva, nezavisnih medija i zaštitnika ljudskih prava u RS-u. Ovaj zakon bi, pored toga, spriječio saradnju sa međunarodnim partnerima i organizacijama, uključujući i one čija je BiH i sama članica. Iako su vlasti RS-a pokušale da prikažu ovaj zakon kao zakon koji promoviše transparentnost, on bi lako mogao da se iskoristi kao sredstvo stigmatizacije i ograničavanja gore pomenutih domaćih aktera, a svi oni već djeluju pod teškim i ograničavajućim uslovima u RS-u.

Organizacije civilnog društva, nezavisni mediji i zaštitnici ljudskih prava igraju uloge od neprocjenjivog značaja u svakom demokratskom društvu. Učešće različitih pojedinaca, udruženja, grupa, organizacija i institucija je od vitalnog značaja u obezbjeđivanju ostvarivanja i poštovanja osnovnih ljudskih prava. Uspješna funkcionalna demokratska društva su ustanovljena na principima zaštite ovih osnovnih ljudskih prava, uključujući i slobodu udruživanja. Sa druge strane, ovo omogućava građanima da se udruže u svrhu realizacije i ostvarivanja mnogih drugih prava.

Sloboda udruživanja i srodna ljudska prava omogućavaju organizacijama civilnog društva da stvore prostor za razgovor, podignu svijest javnosti i institucija o suštinskim pitanjima, omoguće angažman na svim nivoima donošenja odluka i kreiranja politika djelovanja, kao i da omoguće održavanje javnih i virtuelnih debata na kojima se razmjenjuju i razrađuju ideje.

I domaće i međunarodno pravo štiti te ključne funkcije. Društva ne mogu da rastu, razvijaju se ili da se oporavljaju ukoliko građani nemaju slobodu da se povezuju i saraduju sa onima koji dijele njihove vrijednosti, da razgovaraju sa onima sa čijim se mišljenjem ne slažu, kao i da rade na ključnim društvenim, kulturnim, političkim ili ekonomskim temama. Jednostavno rečeno, društvo bez slobode udruživanja ne bi bilo demokratsko društvo.

U svjetlu toga, organi vlasti u demokratskim društvima moraju da poštuju mirno izražavanje razlika u mišljenjima te, kao posljedica toga, moraju javno da prepoznaju – putem djelovanja, zakona i politika – važnu i legitimnu ulogu organizacija civilnog društva, nezavisnih medija i zaštitnika ljudskih prava.

Izražavajući zabrinutost da su ta prava ugrožena, a na osnovu Nacrta zakona, Misija je zatražila njegovu zvaničnu ocjenu od strane OEBS-ove Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), koja pruža podršku, pomoć i stručno znanje državama članicama OEBS-a i civilnom

društvu u promovisanju demokratije, vladavine prava, ljudskih prava, tolerancije i nediskriminacije. ODIHR je nakon toga pozvao Venecijansku komisiju Savjeta Evrope, koja pomaže državama članicama Savjeta Evrope u osiguravanju poštovanja evropskih i međunarodnih standarda koji su u osnovi demokratije, ljudskih prava i vladavine prava, da objave zajedničko Mišljenje u kome su pobrojani ozbiljni nedostaci Nacrta zakona i apelovano na Vladu RS-a da ponovo u cijelosti razmotri njegovo usvajanje.

Konkretna pitanja koja izazivaju zabrinutost, naglašena u zajedničkom Mišljenju, uključuju dodatne obaveze izvještavanja i povećani inspekcijski nadzor, te se čini da je i jedno i drugo osmišljeno sa ciljem da predstavlja prepreku osnovnoj funkcionalnosti tih organizacija. Zakonska ograničenja u vezi sa učešćem organizacija civilnog društva u političkim aktivnostima ili djelovanju, bez jasne definicije šta bi to predstavljalo, ograničavaju osnovno pravo na udruživanje. Pored toga, zahtjev da organizacije civilnog društva budu upisane u poseban registar, kao i obaveza da budu označene na određen način, bi vjerovatno vodili ka stigmatizaciji i zanemarivanju tih organizacija. Na kraju, taj zakon bi omogućio zabranu djelovanja organizacija civilnog društva bez postojanja objektivnih i neophodnih kriterijuma.

Na osnovu objektivnog čitanja, ovaj Nacrt zakona je pretjerano neodređen i dvosmislen, čime postaje teško predvidjeti potencijalnu zloupotrebu i kršenja odredaba, te se time podriva princip pravne sigurnosti. Pored toga, ovaj zakon čini veoma teškom, ako ne i nemogućom, saradnju organizacija civilnog društva sa međunarodnim organizacijama, uključujući OEBS, kao i rad na bilo kom pitanju zaštite ljudskih prava.

Kao država članica OEBS-a, BiH se obavezala na poštovanje relevantnih međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava, kao i obaveza država članica OEBS-a u njegovoj ljudskoj dimenziji djelovanja. Ove druge se odnose na više od 10 jednoglasno usvojenih obaveza tokom proteklih 30 godina, a koje uključuju Dokument iz Kopenhaga kojim se garantuje, između ostalog, pravo na udruživanje, Dokument iz Moskve, u kome su nabrojani ograničeni uslovi pod kojima takva prava mogu da budu derogirana, kao i Parišku povelju za novu Evropu, koja potvrđuje slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja. Prema tim obavezama, institucije vlasti u BiH, uključujući izabrane organe, imaju obavezu da izrade i sprovedu pravne okvire kojima se štite i ova prava i oni koji se oslanjaju na ostvarivanje tih prava.

Ovaj Nacrt zakona, ukoliko bude usvojen, bi jasno i suštinski prekršio te obaveze, a to su obaveze koje je BiH dobrovoljno preuzela kao država članica OEBS-a. Time bi došlo do kršenja prava građana u RS-u jer bi im bio onemogućen pristup i ostvarivanje njihovih osnovnih prava.

Imajući u vidu druge regresivne korake kojima se ograničava ostvarivanje osnovnih sloboda u RS-u, uključujući nedavnu ponovnu kriminalizaciju klevete putem izmjena i dopuna Krivičnog zakonika RS-a, Misija smatra ovaj takozvani „Zakon o stranim agentima“ još jednim ozbiljnim korakom unazad u odnosu prema potpunom ostvarivanju i očuvanju ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Svi izabrani zvaničnici moraju da se uzdrže od bilo kakvog djelovanja koje bi podrivalo ta prava. To uključuje hitno i permanentno odbacivanje ovog Nacrta zakona i svakog drugog sličnog regresivnog zakona i dalje obezbjeđivanje da svi budući zakoni poštuju međunarodne i domaće standarde zaštite ljudskih prava na koje se BiH obavezala.

OEBS dijeli tu ozbiljnu zabrinutost kao iskren i predan partner promociji boljeg života za sve građane te smo spremni da podržimo sve organe vlasti koji su voljni da učine isto. Pored toga, Misija ostaje posvećena pružanju podrške radu organizacija civilnog društva, zaštitnika ljudskih prava i nezavisnih medija koji su meta napada ovog i srodnih zakona. Pozdravljamo kontinuirani angažman po ovom i drugim pitanjima od zajedničkog značaja.